

УДК 37.013

Марина РОГАЧКО-ОСТРОВСЬКА

секретар спеціалізованої вченої ради,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, вул. Ніщинського 1

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті позиціоновано модель підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку. Виокремлено та обґрунтовано структурні компоненти моделі; визначено мету та зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку, виокремлено етапи формування підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку; визначено педагогічні умови, які забезпечують ефективність реалізації моделі. Зазначено, що поетапна реалізація педагогічних умов комплексно впливає на формування рівнів (достатній, задовільний, низький) підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Ключові слова: модель, мета, зміст, етапи, педагогічні умови, підготовленість.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошено на оновленні мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння державною мовою [7]. Відтак, постає необхідність у підготовці майбутніх вихователів, здатних до мовленнєвої діяльності з дітьми дошкільного віку, у нашому випадку – до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Процес розвитку креативного мовлення дітей є предметом наукових інтересів багатьох учених (О. Артемова, А. Богуш, Н. Луцан, О. Подолянчук та ін.), в роботах яких розкрито пріоритетні шляхи підготовки майбутніх фахівців до розвитку креативного мовлення дітей (дошкільного, молодшого шкільного віку).

Метою статті є презентація моделі підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Зазначимо, що в основі будь-якого наукового дослідження, лежить метод моделювання, наголосимо, який здебільшого використовують у педагогіці. Прийнято вважати, що моделювання це – дослідження певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови і вивчення їх моделей [10].

З філософського погляду, модель (от лат. *modulus*) – це міра, зразок, норма), у логіці і методології науки – аналог (схема, структура, знакова система) певного фрагмента природної або соціальної реальності, породження людської культури, концептуально-теоретичної освіти оригіналу моделі. Цей аналог служить для зберігання і роз-

ширення знання (інформації) про оригінал, конструювання оригіналу, перетворення або управління ним [11, 382].

Психолого-педагогічні словники потрактовують модель як: вища й особлива форма наочності для виявлення і фіксації у достатньому і легкому сприйманні суттєвих особливостей і відношень явищ, що вивчаються [8, 54]; спрощений уявний або знаковий образ будь-якого об'єкта або системи об'єктів, що використовується в якості їх «заступника» і засобу оперування [10, 226]; штучно створений об'єкт у вигляді схеми, таблиці, креслення тощо, який має бути аналогічним досліджуваному об'єкту, відображає і відтворює структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами досліджуваного об'єкта [5, 193]; ідеал, стандарт, приклад як гідний імітації або копіювання» [2, 456]; уявна або матеріально реалізована система, що відображає або відтворює об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт [1, 27].

Моделювання в педагогічних дослідженнях трактується як «теоретичний спосіб відображення форми існування, будови, складу і структури функціонування або розвитку педагогічного об'єкта через визначення компонентного складу і внутрішніх зв'язків, що забезпечують можливість якісного та кількісного аналізу динаміки змін досліджуваного педагогічного явища» [2, 496].

Модель у педагогіці визначається як концептуальний інструмент, аналог певного фрагмента соціальної дійсності, який використовується для

збереження і розширення знань про особливості та структуру модельовальних процесів і який орієнтований, передусім, на управління ними. За своєю природою він є інтеграційним, оскільки дозволяє в педагогічному дослідженні об'єднати емпіричне і теоретичне, тобто поєднувати в ході вивчення педагогічного об'єкта експеримент із побудовою логічних конструкцій та наукових абстракцій [4, 123].

Г. Мельниченко зазначає, що модель – це об'єкт, який відповідає іншому об'єкту (оригіналу), замінює його в ході пізнання і дає про нього чи його частину певну інформацію. В основі моделі лежить певна аналогія, відповідність між досліджуваним об'єктом і його моделлю, що дозволяє переходити від моделі до самого об'єкта, використовувати на ньому результати, одержані за допомогою моделі [1, 130]. За Є. Лодатко, педагогічна модель – це виключно мисленнєва система, що зорієнтована на інтерпретацію в педагогічному просторі. На думку автора, така система має вибудовуватися з метою імітування чи відображення конкретних властивостей, ознак або характеристик досліджуваного педагогічного об'єкта (явища), з урахуванням принципів внутрішньої організації чи функціонування педагогічного об'єкта (у разі необхідності) [5].

Зазначимо, що характеристику моделі як засобу дослідження подає І. Княжева а саме:

- модель припустимо розглядати як гіпотезу про розгортання певного процесу (явища, феномена) як об'єкта пізнання і можливі результати цього процесу;
- відображувальна природа моделі передбачає, з одного боку, залежність від діяльності суб'єкта, який формує предмет моделювання через виділення його властивостей, з іншого – діяльності, що впливає на суб'єкт моделювання;
- зміст моделі залежить від особливостей об'єкта, що моделюється, і від мети, яку ставить суб'єкт моделювання;
- у моделі різні боки об'єкта пізнання не можуть бути поєднані механічно, повинні існувати підстави для їх зіставлення;
- модель проектує зіставлення теперішнього і майбутнього, а також вказує на спосіб руху до майбутнього як мети діяльності [4, 12].

Модель необхідна для оптимального спрощення структурно-логічних зв'язків об'єкта, відсівання випадкових та дріб'язкових елементів. У дослідженні вона виконує функції схематичного відбитка явища, є результатом абстрактного узагальнення практичного досвіду, співвіднесення теоретичних уявлень про об'єкт та емпіричних знань про них [12, 104]. При розробці моделі обо-

в'язковим є врахування вимог, що ставляться до неї: 1) «адекватність, тобто її відповідність реальній дійсності, за основними, суттєвими властивостями, параметрами»; 2) «цілеспрямованість, тобто зв'язок параметрів із поставленою метою функціонування системи-оригіналу [1, 516].

Підсумовуючи, під моделлю будемо розуміти штучно створений об'єкт у вигляді схеми, для виявлення і фіксації особливостей і відношень явищ, що вивчаються.

У довідкових джерелах зазначено, що мета це: «ціль»; кінцевий стан, якого прагнуть досягти в певний момент у майбутньому [8, 87]; кінцевий результат діяльності [12].

Опишемо зміст позиціонованої моделі підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку, яка охоплює мету, етапи, педагогічні умови, засоби, форми, критерії та результат.

Мета, що закладена в моделі, передбачає сформувати підготовленість майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку та реалізується за такими етапами: інформаційно-настановний, продуктивно-діяльнісний, креативно-відтворювальний, рефлексивно-оцінний (Див. рис.)

Модель передбачає реалізацію таких педагогічних умов: активізація позитивної настанови майбутніх вихователів на розвиток креативного мовлення дітей передшкільного віку; створення креативно спрямованого мовленнєвого середовища в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів; забезпечення міждисциплінарних зв'язків у підготовці майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку. Містить критерії (мовленнєво-знаннєвий, продуктивно-творчий, рефлексивно-оцінювальний), засоби, форми, методи, які будуть задіяні в експериментальній роботі на кожному етапі. реалізації моделі є підготовленість майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Метою першого – інформаційно-настановного етапу – є реалізація педагогічної умови «активізація позитивної настанови майбутніх вихователів на розвиток креативного мовлення дітей передшкільного віку», яка спонукає майбутнього вихователя на становлення його як професіоналу; активізацію позитивної настанови на професійну діяльність та набуття студентами необхідних знань щодо сутності поняття «креативне мовлення», ознайомлення зі складниками означеного поняття та формами використання креативного мовлення, усвідомлення значущості креативного мовлення в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

Засобами реалізації означеної педагогічної умови виступили лекції, диспути, дискусії, практичні заняття. Зазначений етап передбачає індивідуальну роботу студентів з інформативними джерелами (складання конспектів, написання рефератів, доповідей, складання тезаурусу педагогічних термінів). Зазначимо, що на цьому етапі розроблено спецкурс «Креативне мовлення дітей передшкільного віку», який прочитано як факультатив на третій-четвертій курсах факультетів дошкільної педагогіки та психології.

Факультативний (франц. facultative – необов'язковий) курс – освітній предмет (курс), який вивчається студентами за бажанням педагогів і

студентів з метою поглиблення й розширення наукових і прикладних знань [6, 475]. Факультативний курс передбачав читання лекцій, проведення семінарських і практичних занять, тренінгів. Факультативні заняття зі спецкурсу зі студентами експериментальних груп відбувалися на першому етапі один раз на тиждень (лекція чи практичне заняття).

Мета спецкурсу полягає в озброєнні студентів насамперед системою теоретичних знань щодо сутності поняття креативне мовлення та специфіки його використання майбутніми вихователями у роботі з дітьми передшкільного віку. Спецкурс передбачає такі теми лекцій: «Креативне або

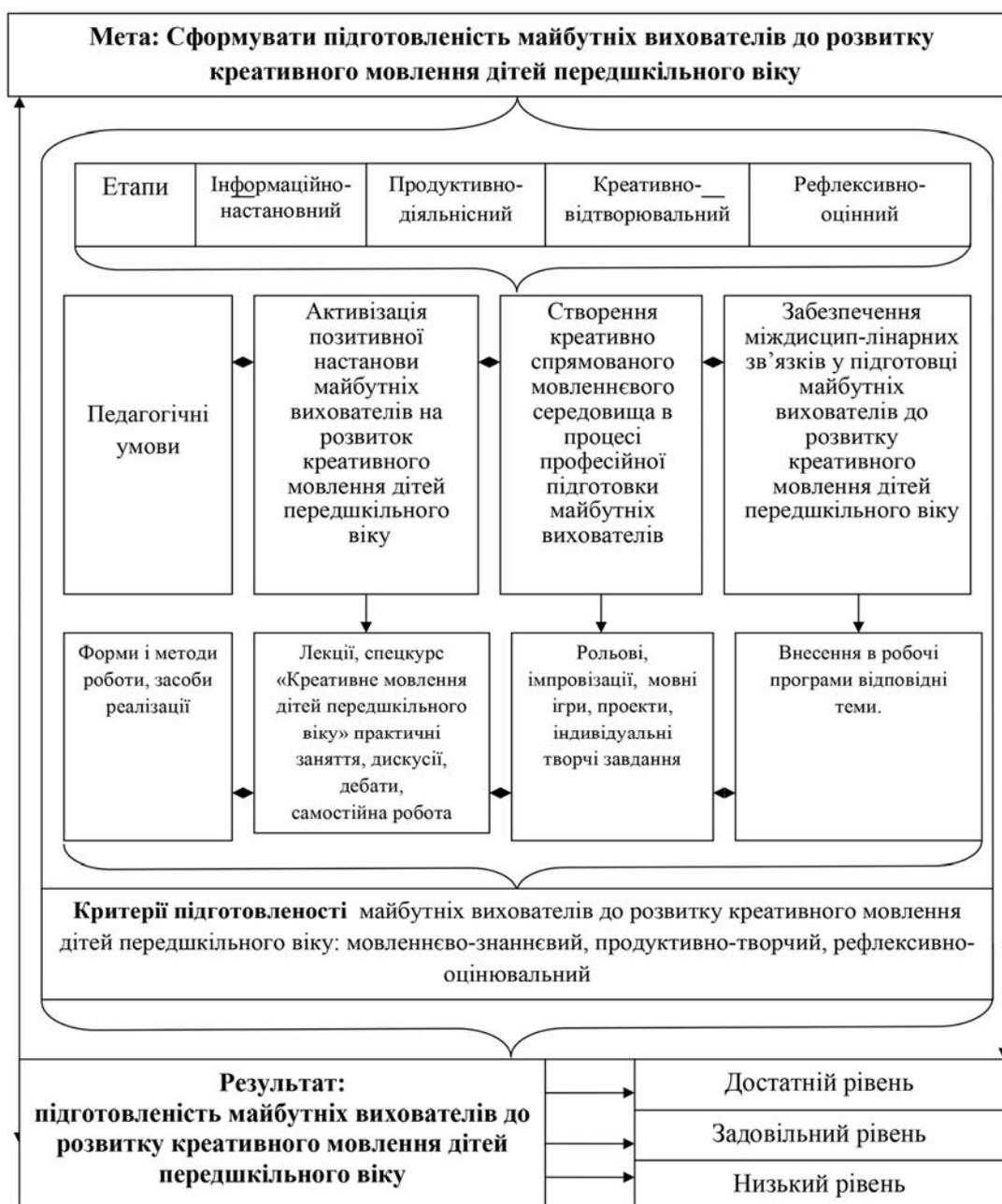

Рисунок – Модель підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку

творче мовлення?», «Креативне мовлення як один із видів зв'язного мовлення», «Індивідуально-диференційований підхід у розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку», «Роль вихователя у розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку» тощо.

На другому – продуктивно-діяльнісному етапі студенти залучалися до роботи за темами спецкурсу. Кожне заняття починалося із перевірки домашнього завдання. Майбутнім вихователям заздалегідь пропонувалися теми, на які вони повинні написати невеличкий вірш, або прозовий текст. Під час прослуховування оцінювали здатність студентів до генерування варіантів значень слів, розвитку образної пам'яті та логічно-асоціативного мислення. У ході практичних занять студенти добирали твори для дітей (вірші, казки, оповідання, загадки), які, на їхній погляд, розвивають креативне мовлення.

Упродовж викладання спецкурсу та інших форм і методів роботи на першому і другому етапі реалізувалася перша педагогічна умова, що була спрямована на активізацію позитивної настанови майбутніх вихователів на розвиток креативного мовлення дітей передшкільного віку.

На третьому – креативно-відтворювальному етапі – впроваджено педагогічну умову «створення креативно спрямованого мовленнєвого середовища в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів», що передбачала набуття студентами практичних умінь і навичок з розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку, відпрацювання їх шляхом упровадження активних методів навчання, рольових ігор, імпровізацій, вирішення педагогічних задач, розв'язання конфліктних ситуацій тощо.

На рефлексивно-оцінному етапі закріплювали набутий досвід майбутніх вихователів, стимулювали вміння здійснювати оцінні дії у ході підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку; формували навички самоконтролю та адекватної оцінки досягнень у власній професійній підготовці. На четвертому етапі реалізувалася педагогічна умова «забезпечення міждисциплінарних зв'язків у підготовці майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку». Задля цього до змісту кожної дисципліни («Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Дошкільна лінгводидактика», «Культура мовлення та ви-

разне читання», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у ЗДО», «Методика зображувальної діяльності») внесено відповідні теми, в яких розкривалися психофізіологічні й індивідуальні особливості дітей передшкільного віку (6–7 років), специфіка розвитку у них креативного мовлення, структура і вимоги до занять з дітьми передшкільного віку.

Так, наприклад, на заняттях з курсу «Психологія дитяча» студенти досліджували закономірності психологічного розвитку дітей передшкільного віку, чинники формування особистості, методи та принципи діагностичної роботи з дітьми, їхня готовність до розвитку креативного мовлення. Готували реферати з тем: «Чому майбутній вихователь повинен вивчати дитячу психологію?», «Як створити позитивну психологічну атмосферу у групі?», «Методи і прийоми створення здорової психологічної атмосфери у групі дітей передшкільного віку» тощо.

Стрижнем інтегративного підходу було обрано навчальний курс «Дошкільна лінгводидактика», у процесі якого студенти вивчали теоретико-методичні аспекти організації занять з розвитку мовлення дітей у закладі дошкільної освіти; набували уміння і навички ефективного поєднання на практиці теоретичних знань з інноваційними педагогічними методиками розвитку мовлення в дітей, зокрема, розвитку креативного мовлення.

Зазначимо, що поетапна реалізація педагогічних умов комплексно впливає на формування рівнів (достатній, задовільний, низький) підготовленості майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку. Результатом реалізації моделі є підготовленість майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Отже, модель підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку розуміємо структуровану схему, яка містить мету, етапи формування досліджуваного конструкта, педагогічні умови, критерії та рівні підготовленості майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку та відображає досліджуваний процес.

Подальшим етапом дослідницької діяльності буде розроблення експериментальної методики щодо реалізації розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бордовская Н. В. Диалектика педагогического исследования: Логико-методологические проблемы (монография). СПб. : Изд-во РХГИ, 2001. 512 с.
2. Долинський Б. Т. Експериментальна модель процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язберігаючих навичок і вмінь у молодших школярів: матеріали науково-практ. конф. [«Адаптаційні можливості дітей та молоді»], (16-18 вересня 2010 року). С.79-84.

3. Дошкільна лінгводидактика: Підручник / За ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк.. 2010 р. 234 с.
4. Княжева І. А. Математична модель методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта» / І. А. Княжева // Electronic Journal «The Theory and Methods of Educational Management», Edition 1 (14) (2014). –С. 76-80.
5. Лодатко Є. О. Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічні вимірювання: that is that? // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології // Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. У 2-х тт. Вип 3. 2011. Т. 1. С. 339–344.
6. Наталов Г. Г. Предметная интеграция теоретических основ физической культуры, спорта и физического воспитания: дисс.. в виде научного доклада... д-ра пед. наук / Наталов Григорий Григорьевич. Краснодар, 1998. 105 с.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 / [електронний ресурс]: режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
8. Педагогічний словник / За заг. ред. Дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка. Київ, Педагогічна думка. 2001. 453 с.
9. Радул В. В. До питань соціальної зрілості керівника: навчальний посібник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 32 с.
10. Современный психологический словарь: [учеб. пособие для студентов вузов] / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – М.: АСТ; СПб.: ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2007. 490 с.
11. Философия: Энциклопедический словарь / [Под ред. А. А. Ивина]. М. : Гардарики, 2004. 1072 с.
12. Штофф В. А. О роли моделей в познании. Л., 1963. 303 с.

References

1. Bordovskaia N. V. Dyalektyka pedahohycheskoho issledovaniya: Lohyko-metodolohycheskye problemu (monohrafyia) / Nyna Valentynovna Bordovskaia. SPb.: Yzd-vo RKhNY, 2001. 512 p.
2. Dolynskiy V. T. Eksperymentalna model protsesu pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly do formuvannya zdoroviazberihaiuchykh navychok i vmin u molodshykh shkoliariv: materialy naukovykh prakt. konf. [«Adaptatsiini mozhyvosti ditei ta molodi»], (16-18 veresnia 2010 roku). P. 79-84.
3. Doshkilna lnhvodydaktyka: Pidruchnyk / Za red. A. M. Bohush. K.: Vyshcha shk. 2010 r. 234 p.
4. Kniazheva I. A. Matematychna model metodychnoi kultury maibutnykh vykladachiv pedahohichnykh dystsyplin spetsialnosti «Doshkilna osvita» // Electronic Journal «The Theory and Methods of Educational Management», Edition 1 (14) (2014). P. 76-80.
5. Lodatko Y. O. Pedahohichni modeli, pedahohichne modeliuvaniia i pedahohichni vymiriuvanniia: that is that? // Pedahohika vyshchoї shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii // Vyshcha osvita Ukrainy: Teoretychni ta naukovy-metodychni chasopys. U 2-kh tt. Vyp 3. 2011. – Т. 1. – P. 339–344.
6. Natalov H. H. Predmetnaia yntehratsyia teoretycheskykh osnov fyzycheskoi kultury, sporta y fyzycheskoho vospytanyia: dyss.. v vyde nauchnoho doklada... d-ra ped. nauk / Natalov Hryhoryi Hryhorevych. Krasnodar, 1998. 105 p.
7. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 / [elektronnyi resurs]: rezhym dostupu: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
8. Pedahohichni slovnyk / Za zah. red. Diisnoho chlena APN Ukrainy M. D. Yarmachenka. – Kyiv, Pedahohichna dumka. 2001. 453 p.
9. Radul V. V. Do pytan sotsialnoi zrilosti kerivnyka: navchalnyi posibnyk. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2013. 32 p.
10. Sovremennui psykhologhychesky slovar: [ucheb. posobyie dlia studentov vuzov] / pod red. V. H. Meshcheriakova, V. P. Zynchenko. M.: AST; SPb.: PRAIM – EVROZNAK, 2007. 490 p.
11. Fylosofiia: Entsyklopedychesky slovar / [Pod red. A. A. Yvyna]. M.: Hardaryky, 2004. 1072 p.
12. Shtoff V. A. O roly modelei v poznanyu. L., 1963. 303 p.

Марина Рогачко-Островская. Модель подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию креативной речи детей дошкольного возраста

В статье позиционирован модель подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию креативного вещания детей дошкольного возраста. Выделены и обоснованы структурные компоненты модели; определены цели и содержание подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию креативного вещания детей дошкольного возраста, выделены этапы формирования подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию креативного вещания детей дошкольного возраста; определены педагогические условия, обеспечивающие эффективность реализации модели. Отмечено, что поэтапная реализация педагогических условий комплексно влияет на формирование уровней (достаточный, удовлетворительный, низкий) подготовленности будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию креативного вещания детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: модель, цель, этапы, педагогические условия, подготовленность.

Marina Rogachko-Ostrovsk. Model of preparation of future health careers to development of creative linguisti children of pre-school age

The article is positioned on the model of training future educators of pre-school establishments for the development of creative speech of pre-school children. Structural components of the model are identified and substantiated; the purpose and content of the training of future educators of pre-school educational institutions for the development of creative speech of children of pre-school age is determined; the stages of forming the training of

future educators of pre-school educational institutions for the development of creative speech of pre-school children are identified; Pedagogical conditions that provide the effectiveness of model implementation are determined. It is noted that the phased implementation of pedagogical conditions in a complex way influences the formation of levels (sufficient, satisfactory, low) preparedness of future educators of pre-school establishments for the development of creative speech of children of pre-school age.

Key words: model, purpose, content, stages, pedagogical conditions, preparedness.

УДК 378.147.811

Наталія РОМАНЧУК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри вищої математики
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна*

Наталія РОМАНЧУК

*студентка четвертого курсу факультету іноземної філології
Миколаївського національного університету
ім. В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: nataliiaromanchuk11@gmail.com*

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: КОНЦЕПЦІЇ, СУТЬ, ЗМІСТ

У статті досліджуються актуальні проблеми та концептуальні засади компетентнісного підходу в процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Проаналізовано сучасні тенденції, досвід, перспективи реалізації компетентнісного підходу в освіті. Охарактеризовано базові категорії: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід в освіті. Визначено і обґрунтовано сутність, зміст, функції професійної компетентності фахівця. Доведено ефективність реалізації компетентнісного підходу до підготовки студентів у вищих навчальних закладах на гуманістичних принципах та засадах з метою забезпечення формування висококваліфікованого компетентного фахівця.

Ключові слова: професійна підготовка, вищі навчальні заклади, гуманістична парадигма в освіті, компетенція, компетентність, компетентнісний підхід в освіті, професійна компетентність.

Інноваційні зміни в освітній галузі України, сучасна державна освітня політика спрямовані на європейську інтеграцію та стимулюють появу творчих новаторських ідей, пошук більш досконалих форм, методів, прийомів навчання, а також потребу у конкурентоспроможних компетентних фахівцях, здатних до професійного самовдосконалення в сучасному суспільстві, що постійно змінюється і трансформується. Компетентність випускника вищого навчального закладу постає показником його готовності до професійної діяльності та активної ролі у суспільному житті.

У державних документах, які регламентують освітню політику України (Доктрина розвитку освіти в Україні, Закон України «Про вищу освіту», Державні стандарти тощо), реалізацію компетентнісного підходу проголошено як концептуальний орієнтир для здійснення змін у державній освітній системі.

Актуальність дослідження зумовлена сучасним станом освіти як соціального інституту, що

забезпечує професійну успішність молоді людини та її конкурентоспроможність на ринку праці. Компетентнісний підхід в освіті визначається сьогодні одним з провідних напрямків удосконалення системи вищої освіти в Україні, що забезпечує реалізацією концепції гуманістичної освіти і передбачає підготовку компетентних фахівців, які вільно володіють професією та орієнтуються в суміжних галузях діяльності, готових до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Сучасні дослідники проблеми реалізації компетентнісного підходу в освіті Н. Бібик, О. Єременко, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, В. Серіков, К. Хоружий, А. Хуторський та ін. розглядають компетентність як здатність майбутнього фахівця до суспільно-ціннісної діяльності і характеризують компетентного фахівця як такого, який готовий вирішувати професійні завдання в умовах застосування інновацій для досягнення мети на основі власної обізнаності в певній галузі.